



د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د مليس مرکز مهمیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومی ریاست



A R T

ټولګ نهم



درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري.
په بازار کې پرې انجسته او خرڅونه په کله که منع ده.
له مس غړو وکو سره قانوني چلند کېږي.

ISBN 978-9996-25-064-2



9 789936 250642 >



د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزني او د ساینس د مرکز معینیت د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنر

A R T

نصه ټولگی

د چاپ کال ۱۳۹۰ هـ . ش.

الف

مؤلفان:

سيڀانور ميجنجيل دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
محمد غالب الله يار د هنرونو د ديپارټمنټ آمر
علمي او مسلکي اډيټر:

سيډ انوميجنجيل دهنرونو د ديپارټمنټ علمي غړی
د ژبې اډيټر:

مؤلف محمد سهراب ډيډار

د اډيټ مسلکي کمېټه:

پوهنمل عبدالحي فرحمنډ دهنرونو د پوهنځي استاد

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکي

عاطفه شبنم عازفي د هنر د مضمون ښوونکي

دیني، سیاسي او فرهنگي کمیټه:

- مولوي عبدالصبور عربي

- دکتور محمد يوسف نيازوی

- حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې.

د څارنې کمیټه:

- دکتور اسماء الله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين.

- دکتور شېر علي ظريفني د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول.

- د سر مؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس.

طرح او ډيزاين:

رحمت الله غفاري





ملي سرود

دا وطن افغانستان دی دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د ثورې هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی د بېلوڅو د ازیځو
د پښتون او هزاره وو د نرگمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي هم ایماق، هم پشه بان
دا هیواد به تل ځلېږي لکه لمر پر شنه اسمان
په سینه کې د اسیا به لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزير پيغام گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولني د اړتياوو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزې اړتياوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه بېلې چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې پکې زياتې شوي دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه گرځېدلي ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تيارېس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکفېته ښوونه او روزنه کې پر له پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برېاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنه پلي کولو کې خپل مسؤوليت په رښتيني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زيار کاږي چې د پوهنې تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستۍ، د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرگندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي. په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړانديزونو له لارې زموږ له موافانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نړي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وپښ کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

پراختيا

مخ

سرليک

- | | | | |
|----|---|----|---|
| ۱ | په رنگه خپو انځورگري | ۱ |  |
| ۲ | د (معاصر) افغانستان د هنر تاريخ | ۲ |  |
| ۳ | په مصنوعي موادو پاڼه کول | ۳ |  |
| ۷ | په خټو کې شبکه جوړونه | ۴ |  |
| ۹ | د لويديځ هنر | ۵ |  |
| ۱۳ | د کليزي ډيزاين او نقاشي | ۶ |  |
| ۱۷ | د لويديځ معاصر هنر | ۷ |  |
| ۲۱ | له بياره کاغذي قطبو لاسي کار جوړول | ۸ |  |
| ۲۵ | د هنري ډيزاينونو کاپي کول | ۹ |  |
| ۲۷ | د افغانستان له هنري موسيسوسره اشنا کيدل | ۱۰ |  |
| ۲۹ | | |  |

سرلیک

مخ



۱۱ له شعر څخه انځورگرې

۱۲ له کمپیوټر سره اشنا کیدل

۱۳ د یوه ساده میناتور کاپي کول

۱۴ د بېلو بېلو سکویونو او گل گنډیو سره اشنا کیدل

۱۵ د یوه ساده گل گنډې جوړول

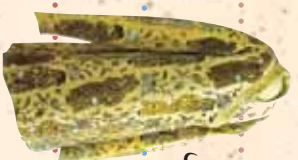
۱۶ د افغاني هنرمندانو پېژندل

۱۷ د قرآني آیتونو برجسته کول

۱۸ په نقاشۍ کې د (Paint) له پروگرام استفاده

۱۹ د افغانستان له ملي موزیمونو سره اشنا کیدل

د منابعو فهرست یا سرچینې



۳۹

۴۳

۴۵

۴۷

۴۹

۵۳

۵۵

○

۱

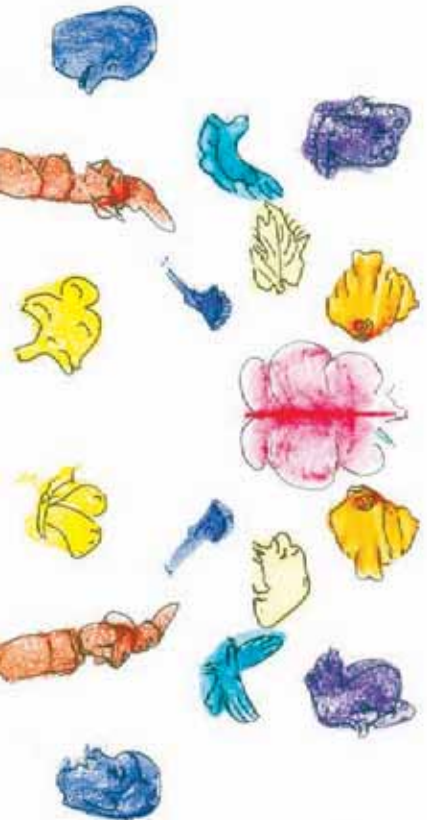
په رنگه خپو انځور گوري ايا تر اوسه مو په رنگه خپو نقاشي

کړي ده؟



له نقاشي کولو مخکې خپل کاغذ په خپله خوښه له مینځ څخه قات کړئ. داسې هم کولی شئ چې کاغذ یو یا څو ځایه قات کړئ. بیا کاغذ بیرته خلاص کړئ او په خپله خوښه رنگه خپي چې نه ډیرې ټینګې وي او نه اوښلي د کاغذ په یوه قات کېږئ او بیرته بې قات کړئ او لږ څه فشار ورکړئ. کله چې کاغذ خلاص کړئ و به گورئ چې د پخوانۍ خپي په شان یوه بله خپه د کاغذ په بل مخ بریوتې ده.

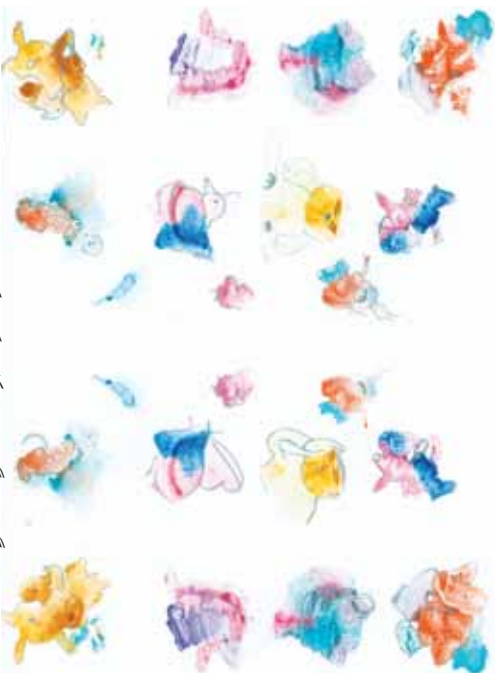
دا کار څو واره په لوبو او وړو خپو د کاغذ په بیلو بیلو برخو تکرار کړئ ترڅو د کاغذ د قات کیدو له امله رنگینې خپي منځ ته راشي. بیا لږ څه صبر وکړئ چې رنگ وچ شي. وچیدو وروسته رنگه خپي له هرې خوا نه وگورئ او په هغې کې بیل بیل شکلونه پیدا کړئ.



او بياني د خپلي خوښي په انځورونو بشپړ کړئ.
هر څومره شکلونه چې په کې پيدا کړئ ستاسې د برياليتوب نښه ده



(۲ تصوير) د خپلي خوښي، د کافلا پرمخ کيړئ او صفحه قات کړئ ترڅو په بل مخ هم هغه خپه په کې ايجاد شي



(۳ تصوير) هرې خواکې رنگه شي، نه وگورئ او شتا شکلونه په کې پيدا کړئ.
رنگه شي په شتا شکلونو و اوږئ.



تمرین
د رنگه خپو شکلونه چې په ناڅاپي ډول ايجاد شوي دي، بشپړ کړئ.

د معاصر افغانستان د هنر تاریخ

د اوسني او پخواني افغانستان په هنري اثارو کې
کوم توپيرونه په ګوته کولی شئ؟



له هندوستان څخه د چاپ د ماشین په راوړلو او د ((ماشین خانې)) (مطبعې) له تاسیس څخه وروسته په کابل کې، د کتابونو، ادبي او تاریخي او نورو رسالو د چاپولو کار پیل شو. د افغانستان لومړنۍ جریده ((شمس النهار)) په ۱۲۵۲ هـ ش کال کې نشر شوه. د مشروطه غوښتونکو د غورځنګ په وخت کې د افغانستان د خلکو په تاریخ، فرهنگ، ادب، کړو اوړو کې لوی بدلونونه څرګند شول چې د هغو له جملې څخه د نويو ښوونځیو تاسیس، د سراج الاخبار د جریدې نشریدل، د دار التالیف تاسیس، د حبیبې ښوونځي تاسیس، د چاپ ډبرینه خوڼه، د تورو او زنگو ګراف او د درسي کتابونو تالیف ددې سبب شو چې د نوي نسل روښان فکران وروزل شي. ددې بدلون په اوږدو کې د



۱۱- تصویر، نوي د چاپ جوړه



۲ تصویر



۳ تصویر

لویدیځې نړۍ له تخنیکي پرمختګ او د نړۍ له ازادې غوښتونکو بدلونونو سره اړیکې ټینګې شوي؛ د دموکراسۍ په لسیزه کې د افغانستان په معاصر تاریخ کې د استعدادونو د غوړېدو او د علمي او فرهنګي فعالیتونو د سر ته رسولو زمینه برابره شوه. په دې لسیزه کې ادیبانو، څېړونکو او عالمانو خپل آثار د پوهې او هنر نړۍ ته وړاندې کړل. په ۱۳۰۲ هـ ش کال کې د صنایعو ښوونځی تاسیس شو دا لومړنی هنري ښوونځی و چې (نقاشي، مجسمه جوړونه، معماری او...) څانګې یې درلودې چې دا د نويو هنرونو د رامنځ ته کېدو پیل و. په دې مرکزونو کې د هنرمندانو روزنې دې ته لار پرانیستله چې د نړۍ ټولني له غوښتنو سره سم ګرافیک، تیاتر او موسیقۍ ته پراختیا ورکړل شي. په دې مرکزونو کې د فارغانو له خوا د کتابونو د تالیف، د هنر په بیلو څانګو کې د ډول ډول هنري نازو فعالیت پیل شو. د دې هنرمندانو هنر او هغه هنر ونه چې پخوا په افغانستان کې موجود وو، د هېواد ضرورتونو ته ځواب ورکاوه. په نۍ نړۍ کې د اړیکو نیول او اطلاعاتي رسنۍ ډیر ارزښت لري او بېلې بېلې رسنۍ، لکه: ورځپاڼه، مجله، راډیو، تلوېزيون، انټرنټ د هنرمندانو د هنر د مختلفو څانګو په غاړه وو چې دا هنرمندان د هنرونو په پوهنځي او د صنایعو په ښوونځي کې پر زده کړو او تحصیل بوخت دي، ترڅو هنري اثار طرحه او سرتړه ورسوي. د مثال په توګه د ګرافیک د څانګې زده کوونکي زده کوي چې په څه ډول نښانونه طراحي کړي او د مختلفو ورځو له پاره پوسترونه جوړ کړي د ادارو، مؤسسو او شرکتونو لپاره پاکټونه او نښانونه جوړکړي، مجلې او ورځپاڼې څه ډول طراحي کړي، د کتابونو پوښونه څه ډول انځور کړي او د فابریکو د محصولاتو لپاره څه ډول کارټونه ډیزاین کړي. هغه کسان چې د تیاتر په څانګه کې تحصیل کوي، په مرکز او و لایتونو کې د تمثيل په چارو بوخت دي او یا په تلوېزيونو کې تمثلي پارچې وړاندې کوي. ټوکې او فکاهي، هنري ټوټې او له تلوېزيون څخه د هغې وړاندې کول د معاصرې دورې له څانګرتیاوو څخه دي. ځینې هنرمندان د کاریکاتور یا طنزي تصویرونو د انځورونو فعالیت ترسره کوي او د مجلو او د ورځپاڼو لپاره انتقادي تصویرونه انځوروي.

دا فعالیتونه په ځانگړې توگه په بېلو بېلو مذهبي، اقتصادي، اجتماعي او سیاسي برخو کې زیات ارزښت پیدا کوي. په شلمه پېړۍ کې په واقعي شکل د نړۍ په ټکنالوژۍ، اړیکو نیولو، په نوي بشپړونه او روزنه او پوهنځیو کې زیات بدلونونه را منځ ته شوي دي. نوي اړتیاوې یې را پیدا کړې دي. په معاصر ژوند کې دا فعالیتونه له هنر سره نږدې اړیکې لري او یا د هنري څانگو له خوا وړاندې کېږي.

د بېلو بېلو څانگو هنرمندانو، لکه: د معماری، نقاشي، گرافیک، تیاتر او موسیقۍ هنرمندانو په نوي دوران کې د ښارونو څپرو ته بدلون ورکړی دی او د انسانانو په ژوندانه کې ډیر بدلونونه راغلي دي.



(۶۱- تصویر) په روغني رنگونو د پوي کورچۍ تصویر



(۶۲- تصویر) د ماسوري نقاشي نمونه په موزیوم کې د سخي صاحب زیارت



١- تصوير، ٥ كتاب په وژرو په گرانگي طرحه

په ننيو وختو كې يو تلويزيوني تبليغ او جيزاين په اقتصادي چارو كې زيات ارزښت لري او هغه هنرمندان چې دا دنده پر غاړه لري، بايد د كار كولو او د طرحو د وړاندې كولو د بېلو بېلو طريقو زده كړه وكړي. سربيره پردې د هنر څېنې څانگې، لکه: گرافيك، كاركتور او سينما نړيواله جنبه لري چې د دې څانگو دهنري اثارو وړاندې كوونكي په نړيوالو سياليو كې په فرهنگي او هنري چارو بوخت دي. له دې امله ده چې د نوي افغانستان ډير هنرمندان په نورو هيوادونو كې په هنري فعاليتونو بوخت دي، ځكه چې هنر پوله او سرحد نه پيژني او د انسانانو په روح باندې خپل تاثير پريږدي. د افغانستان معاصر هنرمندان هڅه كوي چې د افغاني هنر او هنرمندانو په پيژندنه سربيره نړيوال معاصر هنر ته لاره پيدا كړي. او خپل هنر او فرهنگ په نې چوكاټ كې بيان كړي.

تصويين:

- ١- له كوم معاصر هنر سره مينه لري؟
- ٢- هغه پوسټرونه چې په جادوكي يې وښي، په څير سره وگردي؟ هغه په كومو طريقو خپل پيام خلكو ته ليږدوي؟
- ٣- د كومو ادارو او موسساتو نښانونه پيژني؟ آيا تر اوسه مو د بانكونو نښانونه پاملرنه كړې ده؟
- ٤- د تلويزيون د پروگرامونو په طرحي كې كوم هنرمندان برخه لري؟ د كالپو په طرحي، ډيكور، رڼا اچونه، د موسيقي په انتخاب، لارښوونه او ... پروگرامونو ته پاملرنه وكړئ.
- ٥- د كاركتور د طرحي موخه څه ده؟





په مصنوعي موادو ټاپه کول په باطله موادو کوم کارونه سرته رسولی شی؟

سناسي په شاوخواکي داسي مواد وجود لري چي د استفادې وړ نه دي او کولی شو چي د ټاپه کولو لپاره ترې گټه واخلو. خپلي شاوخواته بڼه وگورئ هغه مصنوعي مواد چي د ټاپه کولو وړتيا لري، راټول کړئ، لکه: بيکاره تڼي، الين، کبري سستي، سربونس، د غاښو د کریم ټيمپ، د اورلاگيت خالي قطی، او ... او همدارنگه کولی شی چي د اوسپنيزو لوبو او وړو سکو لکه (بوه افغانگي، ۲ افغانگي، ۵ افغانگي) خخه ټاپه جوړه کړئ. د



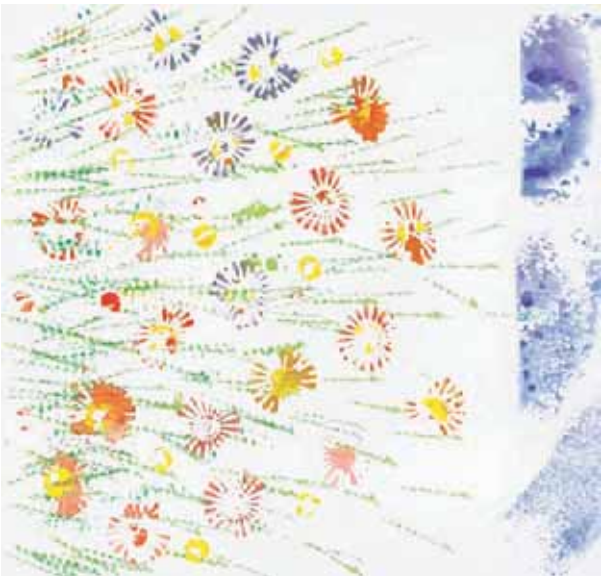
۱) - تصوير) ټاپي په افشا شکل بدلې شوي دي



۱) تصوير) په مختلفو طبعي موادو ټاپه کول (۳) -



۳- تصویر: د بڼکو طرح لپاره له مصنوعي مواد څخه گڼه اخیستنه.



۴- تصویر: له مصنوعي موادو څخه د نقاشي تکميل شکل

د اسفنج له توتومو، د کاغذ له وروړکي
 توتوي او له پلاستيکي کڅوړو څخه
 په ټاپه کولو کې گڼه اخیستل کېږي. له
 دې موادو څخه په عادي او يا پلاس
 ټينگ شوي حالت کې کار اخیستل
 کېږي. هغه په بيلو بيلو رنگونو کې
 کړی او په يوه سپين کاغذي ولگوي
 او بيا په ډير څير سره ورته وگوري او
 وروسته د خطو په مرسته نوي شکلونه
 ترې جوړ کړي.

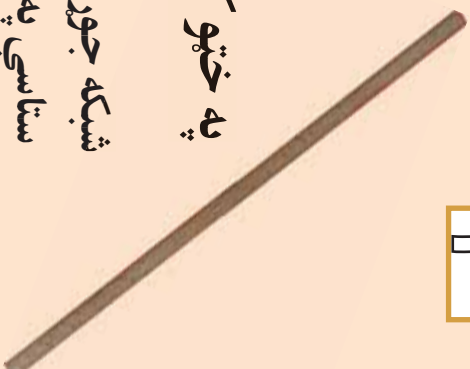
تمرین:

- ۱- ایا د څو ډیزاینونو له یو ځای کېدو څخه بیل بیل شکلونه جوړولی شئ؟
 او د ټاپي په منځ کې نوی ارتباط منځ ته راوړی شی؟
- ۲- له ټاپو څخه په گڼه اخیستنه په خپله خوښه انځور وکابړی.



په خټو کې شبکه جوړونه:

شبکه جوړونه مو په کوم ځای کې لیدلې ده؟
ستاسې په فکر ولې خلک شبکه جوړوي؟

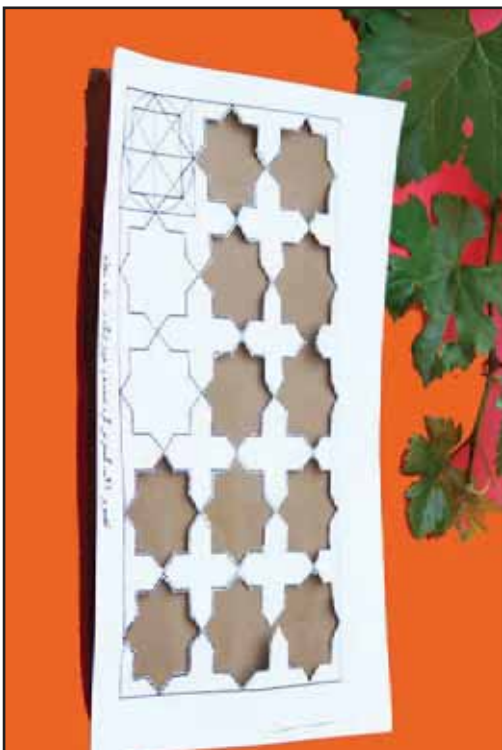


له اسلامي ډیزاینونو څخه په الهام اخیستلو چې له هغې سره اشناشوي یاست، د خپلې خوښې له ډیزاین څخه یوه شبکه جوړه کړئ. ددې کار لپاره مناسبه اندازه کاغذ چې د یوې تختې کاغذ $\frac{1}{4}$ برخه ده.



دختو یوه صفحه د یوه سانتي متر په پنډوالي جوړه کړئ چې ستاسې له ډیزاین سره برابره وي. د هغې د تیارولو لپاره لومړی د خټو صفحه، په لاسو هواره کړئ، وروسته یې د اش گز یا پریوبل شي بلندي ښوی (هواره) کړئ.

۱) - تصویر) د خټي په صفحه باندي په کاغذ کي ډیزاین کښودل کېږي.



د خټي له صفحه کي ورسته، په کاغذ کي انځور شوی ډیزاین د هغې په مخ کېږدی او د خطونو په سر داسې خطونه وپاسی چې په خټه یې ښایي پاتې شي. په لازمو وسیلو په خټه باندي کوم خطونه چې پیداشوی دي د یوې پلاستيکي چارې په واسطه ژور کړی او اضافي خټه ترې پرته کړی. په اخیر کې یې د لاس



۳) - تصویر) ډیزاین د خټي صفحه په انتقال شوی دی او د کارولو وړ دی.

په واسطه بنوی (هواره) کړۍ تر وچیدو وروسته شبکه شوي صفحه په داسې رنگو ورنگوۍ چې ښکلا یې لارزانه شي.



(۶ - تصویر) د خټې اضافه برخې د خټو له صفحې څخه وړاندې.



(۵ - تصویر) د خټې صفحه ښکلا کاري شوي ده.



۱) - تصوير) شېكە، شوي، صفحە رنگە كړې
تريخو پېنگلي شي.

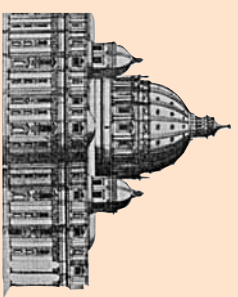


نمونه:
د شېكې جوړولو لپاره نور كوم مواد مناسب دي؟ هغه پېلدا كړئ او د
شېكې جوړونې يوه نمونه جوړه كړئ.



د لویديخ هنر

ايا پوهيږي چي د معاصر هنر رينسي په کومو دورو پوري اړه لري؟



۱- تصور د (رسان پيښو) کليسا د ميکاتو اتراليا روم ۱۵۲۹ م

رئسانس په لغت کي (بيازيږيدني) ته وايي. داسي ويل کيږي چي ايتاليائي هنرمندانو د يونان هنري او لرغوني روم ادبي او هنري طريقو او روشمونو ته مخه وکړه. له همدې امله ددې دوري نقاشي، او مجسمي جوړوني طبيعت ته ورته والي لري. په دې دوره کي ډير مهم هنرمندان لکه ((داوښيچي))، ((ميکل آټي)) او ((رافايل)) دي.

۱، ۲، ۳ او ۴ تصويرونو ته پاملرنه وکړئ.

۲- تصور) اخيري مانيسم ټاټوبه د يوالي نقاشي ده چي د (لوتارودو ډاويښيچي) اثر هي

د صومعي په يووالي د راجينو د ژوند کولو حلای) (رسانا ماريا ډله مرستنه) د ايتاليا په ميلان کي ۱۴۹۸، ۱۴۹۵ م





۳- تصویر د روم سیمتی وکلیت په چت نقاشی د (میلاد) ۱۲۷ تر ۱۵۰۸ پورې

په دې دوره کې د انسان د بدن طبیعي تناسبونو، تون (درنگ درجه یا تیزوالی او تن والی) (سیوری او روښنایی) ریاضي، هندسي او پرسپکتیو (لرې او نیږدې) په نقاشی، مجسمه او معمارۍ کې زیات ارزښت درلود. انسان او د هغو د ښو ښودنه ددې دورې له هنري کارو څخه وه. دا هنري ښې او حالتونه له ایټالیا څخه پورې اروپا ته وغزیدل. د بیلو بیلو هنري څانگو هنرمندانو تر ۱۷ میلادي پیړۍ پورې د رنسانس له دورې څخه تقلید کاوه تر هغې وروسته د ((باروک)) هنرمندانو لکه ((رامبراند)) په نقاشۍ کې نوې طریقې په ځانګړي ډول له نور او سیوری څخه په ګټه اخیستلو کار پیل کړ. ۵ تصویر ته وګورئ



۴- تصویر د ((آرس مینرس)) د ((فول)) ګر په وټکان، روم، ایټالیا کې ۱۵۱۱ میلادي



۵- تصویر) پخنده د نقاش خیره د ((امیر لعل))
تر ۱۶۵۹ - ۱۶۶۰ د یاروک هنر

په ۱۸ میلادي پیړۍ کې هنرمندانو شاعرانه خيالاتو، لیدنو، عوطفو او احساساتو ته مخه وکړه او پارونکي رنگونه او طراحي يې انځور کړي او رومانيزم يې منځ ته راوړ. درومانيزم مشهور نقاشان ((دولاګروا)) او ((ژايکو)) نومونه د یادولو وړ دي. ۶ تصویر ته وګورئ وروسته د اکاډومي استازان، لکه: ((انګ)) او ((داوید)) د دویم ځل لپاره د رنسانس دورې ته راوګرځیدل او په هنري موضوعاتو کې يې د (پخوانیو) طریقو څخه پیروي وکړه او نوی کلاسیزم يې منځ ته راوړ، ۷ او ۸ تصویر ته وګورئ.

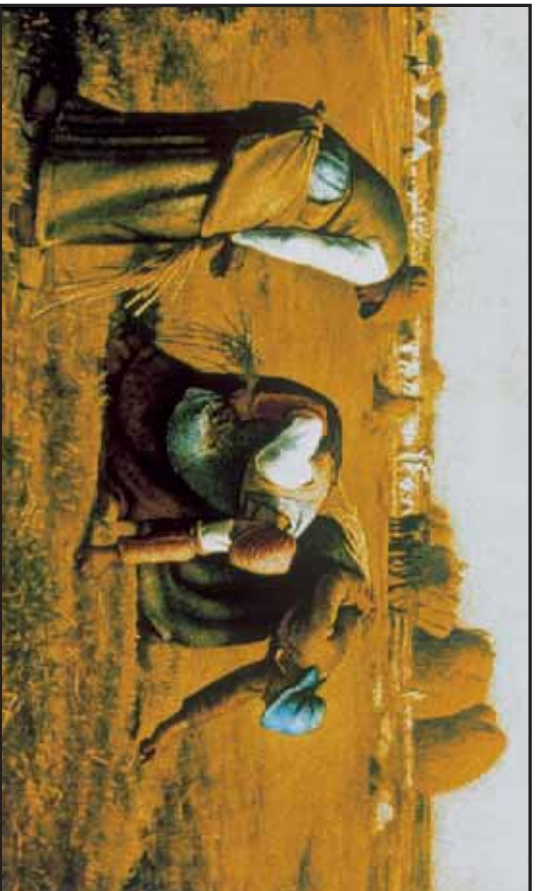
نور هنرمندان، لکه: ((میله)) او ((ګرېه)) هغوی نوی طريقي او روشونه کارول او د رومانيزم له شاعرانه خيالاتو او احساساتو څخه تیر شول او د هنر له اکاډميکو اصولو څخه يې فاصله ونيوله. دوی په خپلو اثارو کې د خلکو د رېښتيني ژوندانه په انځورولو پیل وکړ. له دې امله د دوی د کار موضوع د کارګرانو ژوند، د کلیوالو ژوند او د ټیټې طبقې ټولنه وه او رومانيزم يې منځ ته راوړ. **تصویرين:**



۶- تصویر) امپراتوري ډيوه ((سيور افسر))
ټابلو د ((زريکي)) تر ۱۸۱۵ م د رومانيزم هنر



۱- تصویر) دهراس د وروڼی د نقاشی تابلو د
داریک، اګر په ۱۸۴۷ م وکلاستیم هنر.



۷- تصویر) د وورو تلوونکو نقاشي د سېله اتر ۱۸۷۵ م د راتلم هنر

- ۱- ددې درس د نقاشي اثار سره مقایسه کړئ.
- ۲- ددې درس په تصویرونو کې کوم توپيرونه وینئ؟

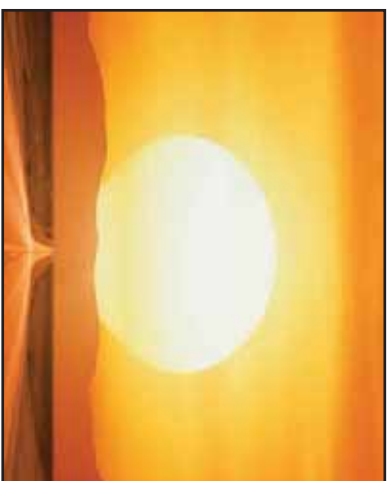
د کليزي ډيزاين او نقاشي تر اوسه مو خو ډوله کليزي ليدلي دي؟



ډيزاينران خو ډوله کليزي لکه جيبې، سرميزې، ديوالي او ... جوړوي ترڅو خلک له هغې څخه گټه واخلي. داکليزي په يوه کال کې د ورځو، اونيو او مياشتو تاريخ راښيي او د بېلو بېلو ډيزو ښکلو ډيزاينونو درلودونکي دي. ډيزاينران د کال د مياشتو او فصلونو اړوند ښکلو تصويرونو، ډيزاينونو او نقاشي شوي انځورونو څخه گټه اخلي.



۱۲ - تصوير) په مټي کې د ونو پاڼې کوم رنگونه غوره کوي.



۱) تصوير) د لمر د سترگې تودوخه څه ډول په نقاشي کې ښودلی شي.



JULY 1975

| WEEK | ① MONDAY | ② TUESDAY | ③ WEDNESDAY | ④ THURSDAY | ⑤ FRIDAY | ⑥ SATURDAY | ⑦ SUNDAY |
|------|----------|-----------|-------------|------------|----------|------------|----------|
| 27 | 30 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
| 28 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 |
| 29 | 14 | 15 | 16 | 17 | 18 | 19 | 20 |
| 30 | 21 | 22 | 23 | 24 | 25 | 26 | 27 |
| 31 | 28 | 29 | 30 | 31 | 1 | 2 | 3 |

۱۸

SAS
SCANDINAVIAN AIRLINES

کومې موزموگانې ناسې د
پسرلي او اورې په فکر کې
اچوي؟ کومې میوې ناسې ته
منی درپه یادوي؟ د ژمې کومې
منظرې ستاسې په خیال کې
گرځي؟ ناسې یوه کلپزه یا جتري
څه ډول ډیزاین کوی؟
په دې اړه کوم فکر چې ستاسې
په خیال کې گرځي هغه په پام
کې ونیسئ او بیایې ډیزاین او
انځور کړئ. ستاسې کلپزه په
څلورو فصلو ویشل کېږي او
دولس بېلې بېلې میاشتي لري.

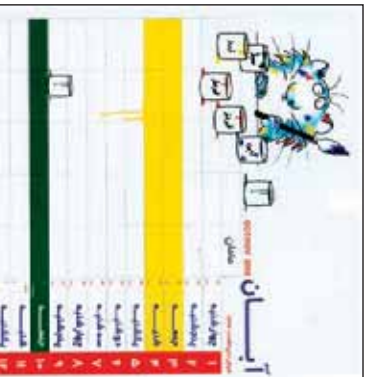


4- تصویر په ایران کی د پوړی کلپړی پوه
برخه ویزل شوی ده.

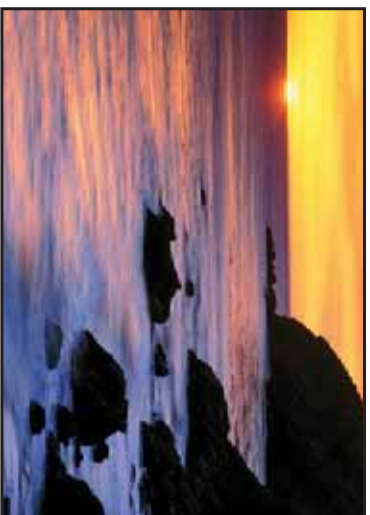
د یوه کال د بنودلو لپاره له کومو
تقسیم بندیو څخه گټه اخلي؟
کوښښ وکړئ چې د هر فصل
او دولس گونو میاشتو لپاره هغه
تصویرونه، ویزاینونه او نقاشي
پیدا کړئ چې د هغوی بیانونکي وي.



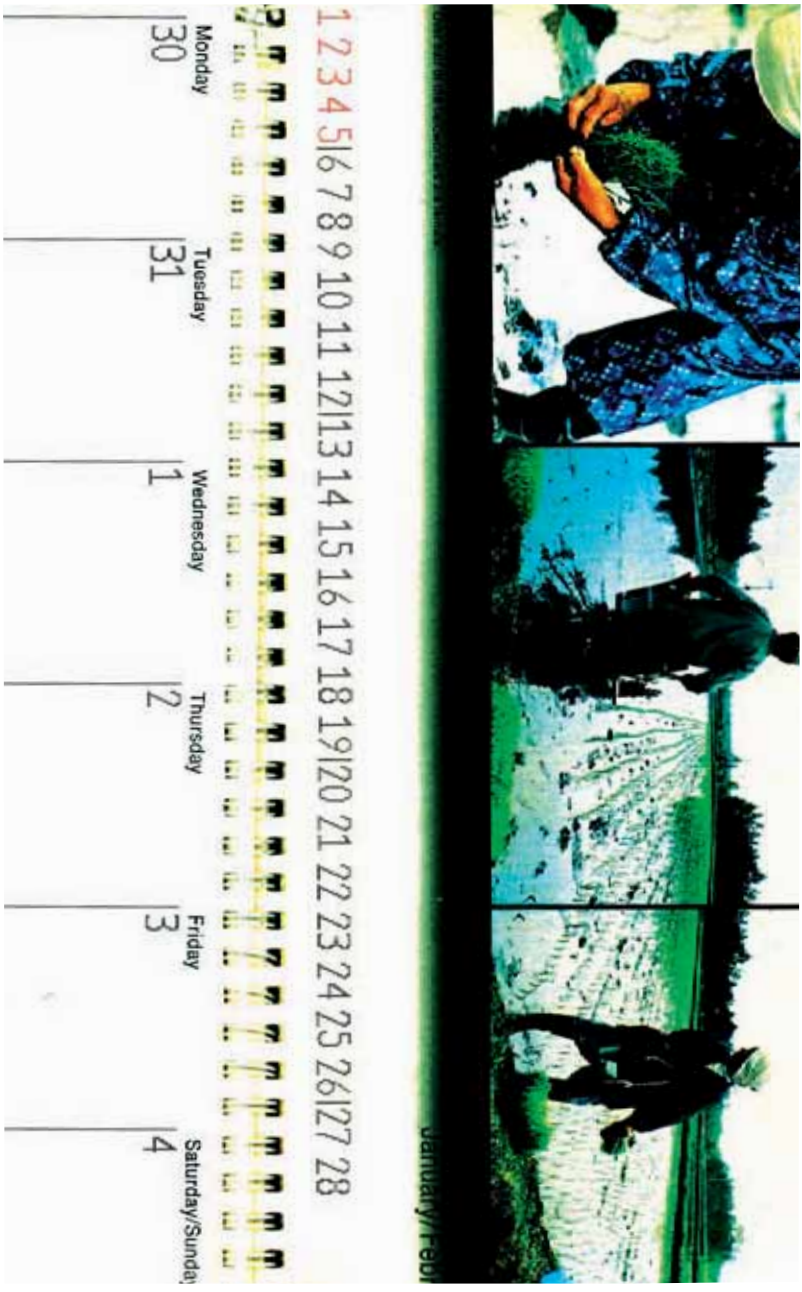
5- تصویر په امریکا کی ویزل شوی کلپړه



۶- تصویر په ایران کی ویزل شوی کلپړه



طیعی منظری د کال په مختلفو فصلونو کی څه توپیرونه لری؟



۷- تصوير) په چين کې ټولن شوي کليزه

تصويين:

- ۱- يوه ديوالي کليزه ډيزاين کړئ او هغه په رنگه انځورونو بڼکلي کړئ.
- ۲- څلور کسسيزي ډلي جوړي کړئ. د هرې ډلي غړي دي د کليزي په ليکنو او رسامۍ باندې سره ختيري او مشوري وکړي او تصميم دي ونيسي. وروسته دي د ډلي هر غړي په يوه پاڼه کاغذ کې د کليزي يو فصل جوړ کړي. کاغذونه سره وصل کړئ. جنتري يا کليزه تري جوړيږي.



د غروب معاصر هنر

د شلمې پېړۍ په هنرونو پوهېږئ؟



په ۱۹ میلادي پېړۍ کې مُدرن نقاشي غورځنگ د امپرسیونیسم په نوم منځ ته راغی. د فرانسې ځوانو نقاشانو د هنري کارگاه (کارځای) څخه د باندې په نوي طریقه نوي موضوعگانې نقاشي کړې. دې نقاشانو په خپلو اثارو کې د نور او رنگونو پر یو بل باندې د اغېزې کار پیل کړ او ډیر تور سیوري یې څنگ ته پرېښودل. دوي د نقاشي لپاره د ورځې د هر مهال او په ډیره بیره یې رنگه خڅپې (رکې) کینودې ترڅو نوره، رنگ او موضوع په ځانگړو شیبو کې تمثیل کړي. لومړي تصویر ته وگورئ.



۱) تصویر د رود په غاړې، منظره د (موت) لور امپرسیونیسم هنر په روغې رنگو ۱۸۸۰ م کال



۱- تصویر د (پیکاسو) نو دکوبیزم هنر



کوبیزم (هندسي شکلونه تمایل) د شلمې

میلاډي پیرۍ مهم هنري غورځنگ دی.

د امیر سیونستانو پر خلاف چې هغوی په

ځانگړو شیبو کې نور او رنگ ته پاملرنه

لرله، کوبیزانو د حجمونو او هندسي ساده

شکلونو د بیلا بیلو زاویو دلیلونه پام کې

نیولو سره نوو ترکیبونو په انځورولو کار پیل

کړ. دوی یوه موضوع له مختلفو زاویو څخه

چیزاین او طراحي کوله او بیا به یې همدا

تصویرونه یوځای کول، ترڅو وکولی شي له

مختلفو طرفو څخه یې په نقاشۍ کې ونیسي.

کوبیزم د طبیعت د تقلید په ځای د لیدني او

ذهني هنر ته مخه وکړه.

۲- تصویر ته وگورئ:

په اروپا کې یو بل چیر مهم او مدرن

هنري غورځنگ اکسیرسیونیزم دی. د

اکسیرسیونیزم هنر مندانو د خپلوعواطفو د

بیانولو له پاره له رنگونو څخه په ذهني ډول

گټه اخیستله. ۳ تصویر وگورئ. دوی درنگو

په تغیرولو، په شکلونو کې مبالغه او واقعي

تناسبونو ته تغیر ورکول په موضوعگانو کې د

خپل دروني احساس بیانول پیل کړل.

۳- تصویر (اوپل) د (دومینکي)

اثر روغني رنگ او د شمیرا رنگونه

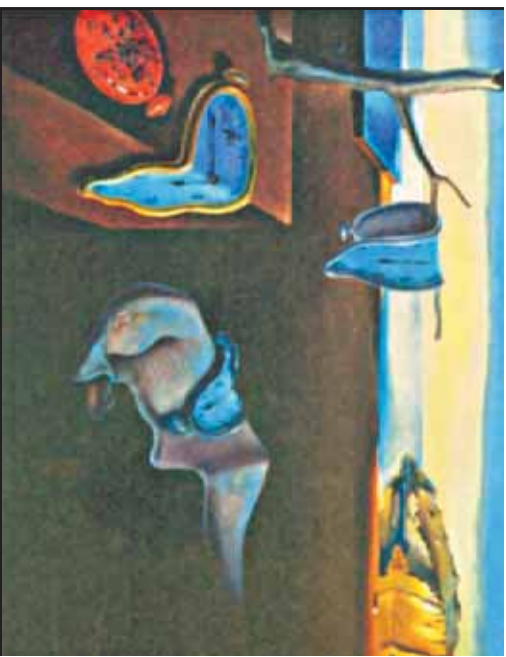
د اکسیرسیونیزم هنر ۱۸۹۳ م

د کورپرستانو او اکسپرسيونیستانو له تجربو وروسته طبیعت ته ورته ذهني او خیالي تصویرونه په نقاشی کې ځای پر ځای شول چې د رسالو له دورې څخه د امپرسیونیستانو تر دورې پورې یې رواج درلود. له همدې امله ((انترعوي)) او د سوما لیرم هنرونو ته لاره خلاصه شوه او هنرمندانو له واقعي عالم څخه خیالي او فکري یا ذهني دنیا او خپلې باطني نړۍ ته مخه وکړه.

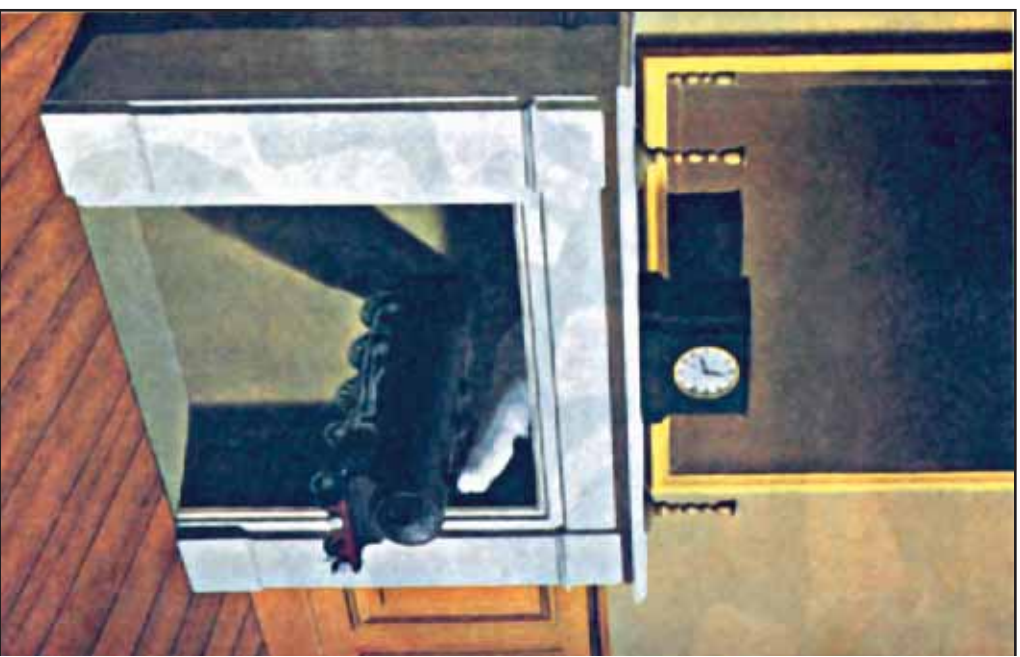
۴ او ۵ تصویرونه وگورئ. هنرمندانو وروسته موضوعگانې له نقاشی څخه بیلې کړې او د خطونو او رنگونو په ترکیب یې بیل وکړ او ابسترک هنر یا (تجربدي هنر) یې منځ ته راوړ. ۶ او ۷ تصویر ته پام وکړئ.

له هغه وروسته د شلمې پیړۍ په دویمه نیمایي کې په هنر کې نوي طریقې مطرح شوې. په هنري اثر کې هغه مفهوم د پست مدرن بیل و چې د هنرمند د خیال او فکر څخه یې زیات ارزښت درلود.

د هنرمند موخه د پست له ملرنیست څخه داوه چې مخاطب فکر کولو او د هنري اثر درک کولو، بیانولو او واقعیت ته متوجه کړي، نو له دې امله په هنري اثر کې د لیدونکي خیال او فکر، موندني له پخوانیو د ورو څخه زیات ارزښت پیدا کړ.



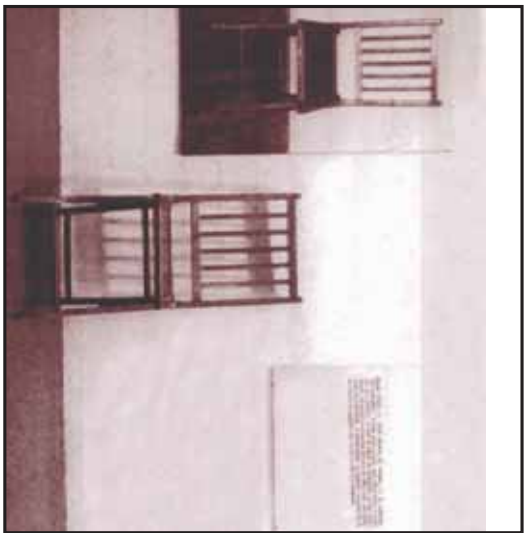
۴- تصویر ((تداوم خطوط)) د ((طلي)) اثر روغني رنگ د سورتالیم ۱۹۳۱ م



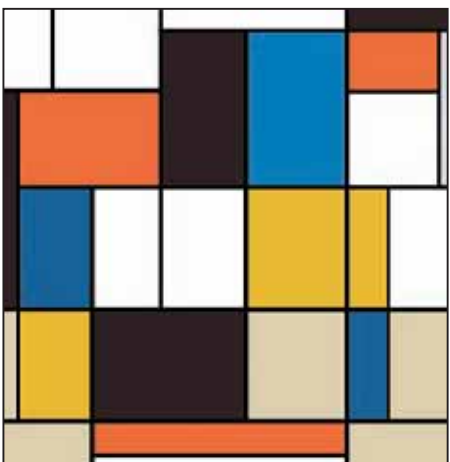
۵- تصویر ((بې حرکت وخت)) د ((مگرت)) اثر روغني رنگ د سورتالیم هنر ۱۹۳۸ م



۶- تصویر) د (رکله) اثر د ورج پانې په کافله په روسیي رنگ انزاعي هنر ۱۹۳۸م



۸- تصویر) پوه چوکي، د کوسپوت اثر، د چوکي تصویر او ليکني، د پست ملرن هنر ۱۹۶۵م



۷- تصویر) ترکیب پانې د (موندلرمان) اثر، تجزیایي هنر ۱۹۲۰م

تهرين:

ملرن هنر او پست ملرن هنرونه د سورپاليزم له هنر څخه مخکې هنرونو سره څه توپير لري؟





له بیکاره کاغذی قطیو خخه د لاسی کار جوړول

په بې کاره قطیو باندي څه کوی؟
آیا کولی شی چې له هغې خخه ابتکاري حجمونه
جوړ کړی؟



زمونږ په شاوخواکي ډیر لوبښي موجود دي چې له هغو خخه د هنري فعالیتونو لپاره گټه واخلو. تر اوسه مو د سیم یا میخ، طبیعي موادو او بیکاره کاغذو خخه بیکلي ابتکاري شکلونه جوړ کړي دي. اوس غواړو چې له مقوا قطیو، لکه: د اور لگید قطی، د میوو د اوبو قطی، د کاغذی دسمالونو قطی، د غاښونو د کریم قطی، د چای قطی او ... دا ټول تجربه کړئ. ددې لوست تصویرونو ته پاملرنه وکړئ. د میوو د اوبو د قطیو او د کاغذی دسمالونو له قطیو خخه مو پیکم موټر جوړ کړئ دی. ددې لاسی کار مرحلونه پام وکړئ. له بیکاره قطیو خخه د لاسی کار جوړول په دوو طریقو سرته رسولی شی. په لومړی طریقه کې قطی خنگ په خنگ کېږدي ترڅو وگورئ چې د کوم شکل د جوړولو لپاره مناسب دي. په دویمه طریقه کې د خپلې خوښې شکل وټاکئ. وروسته د خپلې خوښې د شکل متناسب قطی راټولې کړئ او هغه جوړ کړئ. د مثال په توگه د بیلو بیلو وسیلو، لکه: سرویس، الړتکه، بیړی، گراندي موټر، موټر سیکل او ... وروسته بیا هغه قطی چې تاسې ټاکلي دي چې د جوړېدو لپاره مناسب وي را واخلي، قطی ستاسې د خوښې د

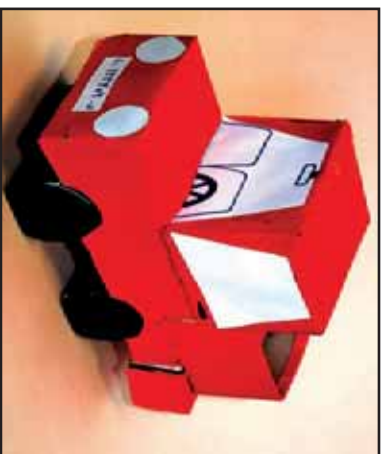
شکل په شان سره ونښلوی ترڅو ستاسې شکل جوړ شي. کولی شئ د قطبو اضافي برخې په بیاتي قطع کړئ او ځینې نورې برخې یې د خپل خوښ شوی شکل په شان جوړې کړئ. (د پیکې موټر د ټیر تصویرونه پام وکړئ) وروسته یې په رنگه کاغذونو و پوښئ او یا هغه رنگه کړئ چې ښکلې شي د کار په اخیر کې، د موضوع جزئیات جوړ او لاسي کار مو ترټین یا ښکلې کړئ.



۲- تصویر) د لوبو د سوي قطي د ټاټور په شکل بياتي شوي دي



۱- تصویر) پیکاره قطي



۴- تصویر) د قطبو مخونه په رنگه کاغذ پوښل شوي دي، شينې او نور جزئیات پري اضافه شوي دي



۳- تصویر) پیکاره قطي د پیکې موټر په شکل سره ښکلا شوي دي

نمونه:

له مقوا قطبو څخه د خپلې خوښې موضوع جوړه او ښکلا ورکړئ.

د هندسي ډيزاينونو کاپي کول

آيا د جام منار د خښتو ډيزاينونه مو ليدلي دي؟



مسلمان هنرمندان له هندسي شکلونو څخه په گټه اخيستنه د بيلو بيلو اثارو په ښکلا کې د ډير زيات مهارت درلودونکي دي.

هندسي ډيزاينونه له هندسي قاعدو سره سم انځورېږي. دا ډيزاينونه د ودانيو د ښکلا لپاره کارول شوي دي، ځکه چې هندسي ډيزاينونه خښتې او کاشي چې د مسطيل او مربع په شان وي، کارول يې اسان دي.

د هندسي شکلونو منظم تکرار چې ديوالونه يې پوښلي دي، ودانيو ته يې ځانگړې ښکلا وربخښلې ده. ځينې ډيزاينونه د هندسي سطحي څخه ترکيب شوي، لکه: مثلثونه، مربع گانې او څو ضلعي او ځينې نور يې د هندسي سطحو له ليکنو سره يو ځای رغلي دي. د جام د منار ډيزاينونه چې په هندسي سطحو جوړ شوي دي په غور وگورئ په هغو کې د ((الحکم الله)) جمله چې په هندسي سطحو کښل شوېده له ليکنې سره مقايسه کړئ. په ټولو طرحو کې د هندسي سطحو او د هغې اخيرني ترکيب ته توجه وکړئ. وگورئ چې هنري ذوق د هندسي له علم سره څه ډول ارتباط پيدا کوي.

د درس له کاغذ څخه په گټه اخیستنه سره هندسي بیل دیزاینونه په ډبل کاغذ او یا مقوا باندې کاپي کړئ وروسته هغه د لاندې دیزاین په شکل رنگه کړئ.



۲ - تصویر) ډبلو بیلو برخو دیزاین رنگ شوي؟



۱ - تصویر) دیزاین د ترس کاغذ په واسطه بلي شوي دي



۳ - تصویر) د هندسي شکلونو دیزاین جوړ شوی دي



نثرون:

- ۱: په کومو تصویرونو کې هندسي شکلونه وښيي؟
- ۲: ستاسې په چاپیریال کې هندسي شکلونه موجود دي، هغه پيدا کړئ او د هغوی نظم ته پاملرنه وکړئ.
- ۳: د یوه ساده هندسي شکل له دیزاین څخه یوه کاپي جوړه کړئ او بیا یې رنگه کړئ.



د افغانستان له هنري موسسو سره اشنا کیدل ایا پوهیږئ چې هنرمندان په کومو موسسو کي تحصیل کوي؟

په افغانستان کې د هنرمندانو د روزلو لپاره د زده کړې بېلې بېلې موسسې شتون لري. د هنر علاقمندان کولی شي په دې مرکزونو کې د هنر په مختلفو څانگو کې تحصیل وکړي چې عبارت دي له:

- **د کابل د صنایعو نفیسه ښوونځی**: د اښوونځي د پروفیسور غلام محمد خان مینګي په وړاندیز په ۱۳۰۲ هـ ش کال کې تاسیس شو، ترڅو علاقه لرونکي پښه ییلو څانګو، لکه: نقاشي، انځورګري، مهندسي، سرامیک، نجاري، اوډل (رافت) طبعي کې تحصیل وکړي. له دې ښوونځي څخه پږ تکره استادان چې په شرق کې یې ساری نه درلود، فارغ شوي دي، لکه: استاد (غوث الدین خان)، استاذ کریم شاه خان استاذ خیر محمد خان عطایي او استاذ خیر محمد خان یاري.

- **د غلام محمد میمنګي ښوونځی**: د اښوونځي د محمد ظاهر شاه د سلطنت په دوران کې د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت په چوکاټ کې جوړ شو. د ظرفو او ښکلو هنرونو یا کورسونو په نوم یادیده چې په لومړنیو وختو کې یوازې انځورګري په کې تدریس کېدله وروسته بیا دا ښوونځی د غلام محمد میمنګي په نوم ونومول شو چې بیلې بیلې هنري څانګې، لکه: مجسمه جوړونه، میټلورژي په هغې باندې ورزباني شوي. په دې ښوونځي کې د استاد خیر محمد خان عطایي او استاد خیر محمد خان یاري په څیر پږ زده کوونکي وروزل شول.

- **د ښکلو هنرونو پوهنځی**: د ښکلو هنرونو د پیاوړتیا په لومړنیو وختو کې د ادبیاتو د پوهنځي په چوکاټ کې د سردار محمد داود خان د جمهوریت په دوران کې تاسیس شو. په ۱۳۶۳ هـ ش کال کې د کابل پوهنتون د ادبیاتو له پوهنځي څخه جلا او د ښکلو هنرونو د پوهنځي په نوم ونومول شو. په دې پوهنځي کې د نقاشی، گرافیک، تیاتر، موسیقی او د مجسمې جوړونې د پیاوړتیا په شتون



لري چې ډېر تکره او تجربه لرونکي استاذان د هنر په پلوه پلوه څانگو کې د شاگردانو په روزنه بوخت دي.

● **د کابل د خراباتو ښوونځي:** دا ښوونځي د لومړي ځل لپاره د اصلي افغاني موسیقي د زده کړې لپاره د استاذ قاسم افغان، استاذ غلام حسین، قربان علي خان او استاذ پياراخان لخوا د موسیقي د زده کړې لپاره تاسیس شو. په دې ښوونځي کې زده کوونکو د اواز ویل، د موسیقي د آکو غږول په مسلکي ډول زده کول ترڅو په جشنونو، دولتي او رسمي محفلونو او د ولسونو د خوښیو په مراسمو کې گډون وکړي او خپل هنر د خلکو خدمت ته وړاندې کړي لکه استاذ قاسم چې په یوه بیت کې داسې وایي:

گردندانى غیرت افغانى ام چون به میدان آمدى مى دانى ام

چې وروسته استاذ رحیم بخش دا شعر په کلاسیک ډول ویلي دي، د دې مکتب زده کوونکو د افغانی، اصیل هنر لپاره ستړي ویاړني ترلاسه کړي دي. په ځانگړي ډول استاذ محمد حسین سرآهنگ د موسیقي د بابا لقب، د موسیقي د سرتاج لقب د هندوستان د سترو استادانو لخوا گټلی دی.

● **د موزیک لیسه:** د لومړي ځل لپاره په افغانستان کې د موسیقي رسمي لیسه ده چې د پوهنې وزارت په چوکاټ کې په ۱۳۵۳ هـ ش کال کې د سردار محمد داود خان د حکومت په دوران کې تاسیس شوه. په دې لیسه کې سرریره په عالي موسیقي نور مضمونونه، لکه: ساینس، اجتماعات، ادبیات هم تدریس کيږي. د موسیقي په برخه کې نامتو استادان، لکه: استاذ فقیر محمد ننگیالی، استاذ اسماعیل عظیمي او استاد سلیم سرمست موسیقي په علمي توگه تدریس کوله. د دې لیسي زده کوونکو په ډلیزو ترانو کې چې د ملي ټلویزیون څخه به ښودل کیدي، گډون درلود. په دې لیسه کې کلاسیکه موسیقي هم تدریس کیده.

تعمیرین:

- ۱- آیا پوهیږئ چې په راډیو ټلویزیون کې کوم هنرمندان مرسته کوي؟
- ۲- د هغو کسانو ترمنځ چې د خپلې علاقې له مخې هنر سرته رسوي او هغه کسان چې له هنري ښوونځي څخه فارغ شوي وي کوم توپیرونه لري؟
- ۳- هغه څوک چې د هنري ښوونځیو څخه فاضلې کوم کارونه سرته رسوي؟



له شعر خخه انځور گري

د يو د استان يا د يو ښکلي شعر له اوريدو وروسته خه احساس درته پيدا کيږي او کوم تصويرونه مو په ذهن کي درگرځي؟

کله چې د غزو او د هغو د لمنو، گالاتو، دښتو، وگرو، وطن او ... په هکله يو شعر اورو، داسې احساس کوو چې په هغه فضا کي عملاً شتون لرو يا ددې وگرو او شیانو سره اړيکه لرو. دا خيالونه کولی شو چې د انځورونو په بڼه بيان کړو. په دې ترتيب سره هر وگړی کولی شي چې د خصلونو، شکلونو او رنگونو په ژبه خپل احساس نوروته بيان کړي. هغه تصويرونه چې د يوه شعر د لوستلو خخه ستاسي په ذهن کي درگرځي، په خپله خوښه رسامي کړئ. وروسته هغه رنگونه چې د شعر له فضا سره همغږي کوي، په هغه بې رنگه کړئ، خپل کارته په غور سره وگورئ او فکر وکړئ چې نور کوم شیان پري اضافه کړئ چې د شعر له فضا سره زياته همغږي پيدا کړي او هرڅه مو چې د شعر په هکله په فکر کي گرځي، پري زيات بې کړئ ترڅو ستاسي تصوير شعر ته ورنيږدي شي.





(۱- تصویر له شعر شجعه نقاشی د افرشتی آری)

نمونه:

یو شعر چې تاسې ته په زړه پوري وي، انتخاب کړئ او بیا له خپل ښوونکي سره مشوره وکړئ، یو تصویر انځور کړئ چې د شعر مفهوم د شکونو او رنگونو په بڼه بیان کړي.



له کمپیوټر سره آشنایي ایا تراوسه مو په کمپیوټر کار کړی دی؟

کمپیوټر هغه دستگاه ده چې د برېښنا (برق) پواسطه کارکوي چې مختلف امکانات لري، لکه: دمتننو لیکل، انځورگرې، وېزاینونه او د نقاشي بیلې بیلې موضوعگانې په دې دستگاه باندې په سادګۍ او ډیره چټکۍ سره سرته رسېږي. دا دستگاه له دوو برخو څخه SOFTWARE او HARDWARE جوړ شوي ده. د کمپیوټر HARDWARE مختلفې برخې لري چې یوه له بله سره نښتي یا وصل شوي دي لکه کیس (CASE)، مانیتور (MONITOR)، یا هغه صفحه چې د ټلویزیون صفحه ته ورته ده، د کیبورد صفحه (KEYBOARD) چې د ټایپ صفحه ته ورته ده د (لیکلو او د مختلفو عملیاتو لپاره استعمالېږي) او موس (MOUSE) چې د یوې وړې دستگاه په مخ (پد) PAD د کیبورد ترڅنګ قرار لري. د هغې د تڼیو په کې کارولو سره کولی شو چې د مانیتور په صفحه هره علامه فعاله کړو. د CURSOR چې د مانیتور پر مخ حرکت کوي، د موس (MOUSE) سره اړیکه لري او موس ته د حرکت ورکولو په نتیجه کې کولی شو چې د ځای ښود

علامي COURSER ته تغيير ورکړو او د فعاليت سرته رسولو ځای، لکه: (د خط ایستل) په نښه یا مشخص کړو. د موس د تڼيو کښيکارول د کلیک Click په نوم يادېږي. په معمولي ډول د موس د کښي خوا اوښی خوا ته د (کښ کلیک او ښی کلیک) په نومونو يادېږي. د ځښي نورو فعاليتونو سرته رسولو لپاره لازمه ده چې تڼی دوه واره کلیک شي چې ډبل کلیک ورته وايي.

(SOFTWARE) په کمپيوټر کې مختلف پروگرامونه شته چې په دستگاه کې وجود لري او په هره يوه کې کولی شو ځانگړي کارونه سرته ورسوو، لکه: (PAINT) پروگرام چې د رسامی او نقاشی لپاره کارول کېږي چې د ويندوز (WINDOWS) يا د کمپيوټر اصلي پروگرام سره مل دی. کله چې په کمپيوټر کار کوو، نو لومړی باید هغه روښانه کړو، د کمپيوټر روښانه کېدل د کيس پرمخ تڼی او د مانيټور پرمخ تڼی. بلدي سرته رسېږي. کله چې کمپيوټر روښانه کوئ، د ويندوز XP په اتمانيک ډول شروع کېږي او د (WELCOME) صفحه څرگندېږي.



پورته (۱- تصویر) د کمپيوټر مختلفي برخي



۱) - تصویر) د کیبورد صفحه

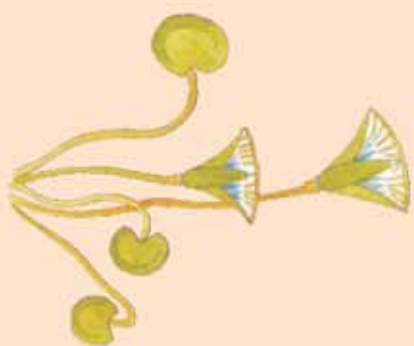
وروسته (DESKTOP) خرگندلېږي دا هغه ځای دی چې کولی شو په بیلو بیلو پروگرامونو باندې کار وکړو. یو شمیر ایکونونه (Icon) د ديسک ټاپ په مخ لیدل کېږي دا په هغه پروگرامونو پورې اړه لري چې په کمپیوټر کې نصب شوي دي او په هر یوه یې چې کلیک کړئ فعالیږي. په دې سربیره دا ایکونه د ستارټ (START) په تڼۍ پیل کولی شو. د ستارټ د تڼۍ په کلیک کولو سره د پروگرامونو جدول خلاصیږي او د ځای نښود (CURSOR) علامه په هر یوه باندې باید وساتلې، نو یوبل پروگرام خلاصیږي. هر پروگرام مو چې خوښ وي کول شی د هغې فضا ته ننوځئ په هغې کې یوه کرکۍ خلاصیږي چې ځانگړي امکانات لري. د کار تر تمامیدو وروسته کیبورد باید مړ کړئ. د کمپیوټر د مړه کولو لپاره



ضرور ده چي د ويندوز له XP څخه خارج شي.
ددي کار لپاره بايد د ستارټ مينو ته ننوزئ چي په لاندئين برخه کي يې
(TURN OFF COMPUTER) ليکل شوی دی هغه کليک کړئ.
يوه وړه کړکۍ خلاصبري د هغې په منځ کي د (TURN OFF COMPUTER)
تنې ده هغه کليک کړئ چي ويندوز XP وترل شي او کمپيوټر مړ شي.



تعمير:
په ټولنيزون کي د کمپيوټر د زده کړي پروگرام ته وگورئ او د هغه په هکله سره
وڅېړئ.

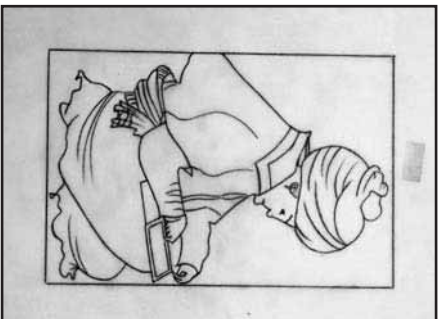


د یوی ساده میناتورې کاپي کول آیا کولی شئ چې د ترس کاغذ پرته یوه کاپي جوړه کړئ؟

په اتم پوښلگي کې له میناتورې سره اشنا شوي یاست، څه ډول کولی شي چې د یوه ساده میناتور څخه کاپي جوړه کړئ او د خپلې خوښې میناتور وټاکئ. په غور سره د میناتور تصویر، خطونو، ډیزاینونو او رنگونو ته وگورئ. تر اوسه مو د یوې طرحې او مختلفو ډیزاینونو د کاپي کولو لپاره د ترس له کاغذ څخه گټه اخیستي ده؟

اوس هڅه وکړئ چې له ترس کاغذ پرته، لومړی هر شکل ته په څیر وگورئ او وروسته هغه څه چې وینئ په ډیر زخم سره کاپي کړئ. یوه پورته کاغذ د میناتور د کاغذ په اندازه راواخلئ او لومړی د شکل لویه برخه په هغه څه چې ستاسې په نظر لوی ښکاري د اصلي طرحې په شان انځور کړئ او وروسته یې د کوچنیو شکلو په انځورولو پیل وکړئ او هڅه وکړئ چې داصلي طرحې په شان یې وکارئ او خپل انځور تکمیل کړئ. جوړه شوي طرحه په شکاشیپ د میز په مخ او یا د رسامې د تختې په مخ ونښلوی. بیا نو رنگونه د اصلي طرحې د رنگونو په شان ترکیب کړئ او

همیشه په یاد ولرئ کله چې رنگونه کاروئ، ترڅو پورې چې یو رنگ وچ شوی نه وي بل رنگ په هغې باندې مه کاروئ، ترڅو وکولی شئ چې د رسم جزئیات په ښه شان پکې ځای پر ځای کوئ. د کار له خلاصیدو وروسته کاغذ د میز له سر اویا د رسامی له تختې څخه جلا کوئ او په یوه نښینه یې په چوکاټ کې وساتئ؛ له روښانه څخه د تیاره کیدو په لور یې کاپي کوئ.



۲- تصویر) طرحه د ترس کاغذ کاپي شوي ده.



۱- تصویر) دا میناتور د کمال الدین بهزاد اثر دی.



۴- تصویر) د تصویر رنگه شوي برخې



۳- تصویر) طرحه بل کاغذ ته کاپي شوي ده.

نمونه
له یوې ساده میناتور څخه کاپي کوئ.



د بېلو بېلو سکویونو او گل گڼدنو سره اشنا کیدل ایا پوهیږئ چې په تکه باندي گلدوزي خوږه لرغونیا لري؟

(تصویر ۱)



د صفویانو په دوره کې افغاني او ایرانی سکویونو ځانګړی ظرافت درلود چې نړیوال شهرت یې تر لاسه کړی و. د کندهار او هرات سکویونه امکان لري د هغې دورې محصول وي. په تاسف سره باید ووايو چې ماشيني گل گڼدنې، لاسي سکویونه له دود څخه غورځولي دي. په ننۍ نړۍ کې سکوی او گل گڼه د هنري ځانګویو ډورډیزو برخه ده چې په زیاترو سیمو کې یې ارزښت د پاملرنې وړ دي گل گڼنه هغه هنر دی چې په افغانانو کې له ډیرو پخوانیو زمانو څخه رواج لري چې په ځانګړي بڼه کلا او ظرافت ترسره کېږي.

گل گڼنه د کالیو د بڼه کلا، پردې، سرمیڼو، جای نمازونو، شالونو،

خولی، او د اس او اوبن د سر د ښکلا لپاره گټه ترې اخیستل کېږي. د گل گڼېني طریقي په درو برخو ویشل کېږي. په اوله طریقه کې ټوله د رخت ټوټه په رنگارنگ تقصونو پوښل کېږي. لومړیو تصویرونو ته پاملرنه وکړئ. په دویمه طریقه کې د رخت د ټوټې یوه برخه گڼل کېږي چې د گل گڼېني او د رخت د ځمکې د ښکلا اړیکه په رنگ او ډیزاین کې منځ ته راوړي. دویم تصویر ته وگورئ. دریمه طریقه ددې هنر پر مختلفي نمونه ده چې بیل بیل ډولونه لري، لکه: په رگراف کې گڼېنه ((چې یوه اندازه بوده او ستنه د باندي را وباسي او په ظریفو بخښو بې گڼېني او د هغې په شاوخوا باندي گل گڼېنه کوي چې یو نوي ډیزاین مینځ ته راشي. د رگراف گڼېني نموني په دریم تصویر کې وگورئ.



(۱- تصویر) د پلار گڼېنه

د گل گڼښو لپاره د مختلفو ټوکرونو، د ورښممو او سنډو له تارو څخه گټه اخيستل کېږي. که چېرې ښکلي او تازه وي د طلايي رنگه او نقرېي رنگه ورښممو او سنډو څخه دې استفاده وشي چې په نتيجه کې به يو ارزښتناک اثر پر لاس راشي. په څلورم او پنځم شکل کې د طلايي ورښممو او نقرېي سنډو دوو نمونو ته پاملرنه وکړئ.



۳- تصوير په سنډو گراف کېښه

ډیر مهم ټکي په گل کنډو کې د هغې کیفیت، طرح، دیزاین او رنگونه دي چې په ډیر ظرافت سره باید سرته ورسېږي او ډیزاینونه یې په دوو ډلو ویشل کېږي، لومړی د گلابونو، وښو، حیواناتو، انسانانو په ځانگړي ډول د ناوي او زوم د کالیو انځورونه په ۶ تصویر کې وگورئ. په دویمه ډله کې هندسي شکلونه ترسترگو کېږي. سربیره پردې کله

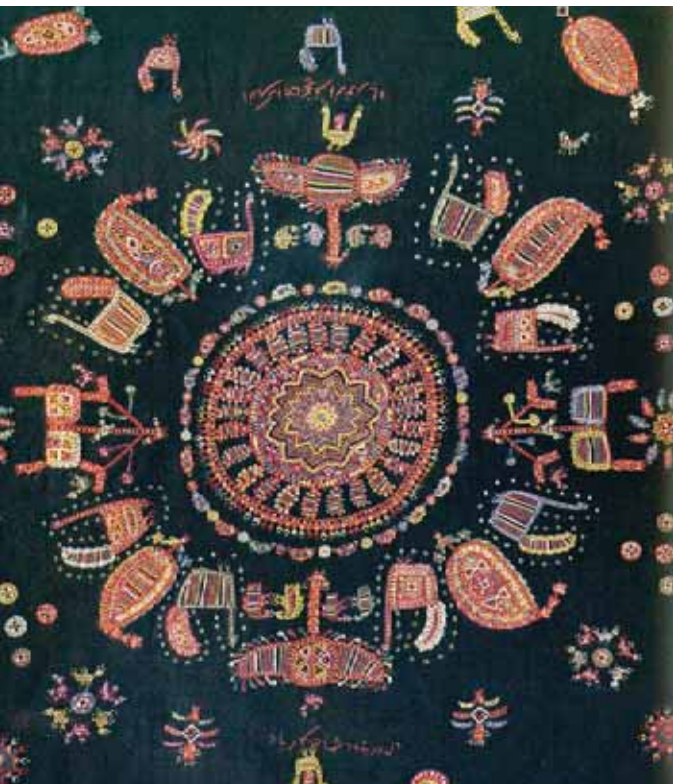


۳- تصوير په مخمل تیره کېښه



۴- تصوير په تافته ټلدي په طلايي رنگ سکوي

د ناوي شال په ۱۲ سیرۍ کې



کله د طرحو په منځ کې لیکنې هم گڼل کېږي. ۷ تصویر ته په څېر وگورئ. دا د سکوی یوه په زړه پورې نمونه ده چې په ننیو وختوکې د مسلمانانو ترمنځ فکلور ریک دود دی. دا نمونه د قران کریم یو آیات دی چې د معظمي کعبې په پرده په طلايي رنگه ورینښمو او سنلو په تور مخمل په برجسته توگه گڼل شوی دی.



۸۱- تصویر) د کعبې شریفې ډېرې برخې گڼل شوی د قران کریم آیات



۷۶- تصویر) په هندسي شکلونو باندې ډیزاین



۴۲

تعمیرین:
د گل گڼدنیو ه نمونه پیناگرئ او د هغه د رنگ، ډیزاین او د گڼدلو طریقه سره پرتله کړئ.



د یوه ساده سکوی (گل گنډ) جوړول تر اوسه مو د سکوی خو نمونې جوړې کړي دي؟

د رخت د مختلفو ټوټو دښکلا لپاره له گل گنډونو څخه استفاده وکړئ.
گل گنډل په بیلو طریقو سرته رسېږي. تاسې کولی شئ چې د یوې
ټوټې رخت د ښکلا لپاره د سکوی یوه طریقه انتخاب کړئ. د طرحې د
نقلولو طریقي هم خورا زياتې دي. ماهر گل گنډونکی د طرحې له انتقال
پرته د رخت پر ټوټه باندې بیل بیل ټوټیزاینونه سکوی کولی شي او هغه



۱- تصویر) په رخت باندې گل گنډ جوړ شوی دی



۱- تصویر) په رخت باندې گل گنډ جوړ شوی دی



۳۱ - تصویر) د طرحې د مختلفو برخو وکیدل

څوک چې ډیر مهارت نلري، هغوی د کارین پییر یا د طرحې د خطونو په سوري کولو باندې د خاورو یا د سکرو میدگي اچوي، ترڅو د رخت پرمخ یې نښې پاتې شي. د گل گڼولو د سرته رسولو لپاره، د رخت ټاکل شوي طرحه، رنگه سنډه یا ورنښم او د رخت د کلک نیولو لپاره یوه کارگاه تیاره کړی.

لومړی طرحه د کارین پییر او یا د طرحې د سوري کیدو له لارې رخت ته ورنقل کړی. بیا طرحه په چپه گڼڼه ډکه کړی چې ډیزاین منظم شي. ددې لپاره چې طرحه مو ښکلي شي د سرو سنډو او یا د ورنښمو په واسطه د هغې د منځنۍ برخې د وکیدو هڅه وکړی. په دې ډول طرحه له رنگ څخه ډکه او ښکلې کیږي. په وکیدو کې بې کورښښ وکړی چې ستنې په منظم ډول د یوې او بلې په څنګ ولگېږي او د کار هیڅ ځای خالي پاتې نه شي او د طرحې سطحه په رنگه سنډو یا ورنښمو وربښل شي.



۳۲ - تصویر) تیار شوی گل گڼد

د کار په پای کې لازمه ده چې د رخت څلور خواوې قات او وېي گڼوی چې د وخت په تیریدو یې تارونه راونه وزی. جوړ شوی گل گڼه کولی شی په چوکاټ کې وساتئ او یا هغه د بالښت، دستکول، کالیو او ... لپاره وکاروی. او هم کولی شی په دې کار، بالښت، روحاني، د میز پوښ، د کمیس ټوټه، د لستونو خولې، لمن او داسې نوروته ښکلا ور وربخښی.



تعمیرین:
یوه طرحه انتخاب کړی او په هغې کې گل گڼڼه وکړی.

د افغاني هنرمندانو پيژندنه

د معاصر افغاني هنرمندانو د اثارو نمونې مو ليدلي دي؟



استاذ کریم شاه خان:

کریم شاه خان په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د کابل په ښار کې د خپل ژوندانه لومړنۍ ورځې پیل کړې. استاذ خپلې زده کړې په عیادیه کې سرته رسولې او د رسامۍ هنر یې د صنایعو په ښوونځي کې زده کړ. استاذ کریم شاه خان له ښوونځي څخه تر خلاصیدو وروسته د ښوونکي مقدسه دنده تر لاسه کړه چې څلویښت کاله یې په پوره ایماندارۍ او اخلاص دغه دنده ترسره کړه او د رسامۍ د هنر د تدریس له لارې یې ډیر زده کوونکي وروزل. استاذ د ډیرو عالي اخلاقو او ډیر ښه هنر خاوند و.

دده هنري کارونه د ریالیزم په سبک برابر وو چې پر طبیعي منظرو سرسیره د څارویو او الوتونکو په سکیچ کولو کې یې ځانگړی استعداد او لیاقت درلود. استاد یو کتاب چې د وحشي او اهلي حیواناتو او الوتونکو انځورونه و، تالیف کړ چې په ۱۳۳۲ تر ۱۳۳۳ هـ ش کلونو کې د صنایعو د ښوونځي، لخوا طرح او ډیزاین شو او د پوهني وزارت لخوا چاپ شو. استاذ د شپيتمې کاليزې په اخيرو او د ډاکټر نجيب الله د حکومت په پای کې په کابل کې له دې فاني نړۍ څخه سترگې پټې کړې.

استاد شبنم:

استاذغلام محى الدين شبنم د عبدالرحمن زوى په ۱۳۱۴ هـ ش كال كې د غزني په مركز كې وزېږېد. د ابتدايي او ثانوي زده كړو له ترسره كولو وروسته يې خپل ليسانس د فابرين له هيواد څخه لاس ته راوړ او بېرته وطن ته راستون شو. استاد شبنم د لومړى ځل لپاره د كابل په دارالمعلمين كې د هنر د ښوونكي په حيث مقرر شو. د خدمت په ۳۹ كلنه دوره كې د خپلو شاگردانو او كاري انديو لاندو لپاره زړه سوانده اوښه ښوونكى و. ده د خدمت په دوره كې د ملاحظي وړ وياړني، لكه: ښانونه، مالونه، تقدير نامې ترلاسه كړيدي. استاد شبنم په ابتكاري اړت كې د افغانستان د هنر يو غښتلى او وړلى شخصيت و چې ډير اثار لري. سربيره پر هنري كارو د هنر په هكله تاليفات هم لري. د ځوانانو لپاره د نقاشي د تدريس رهنما چې په ۱۳۸۰ هـ ش كال كې چاپ شويده او بل كتاب يې نقاشان معاصر افغانستان چې په ۱۳۸۱ هـ ش كال كې د هجرت په دوره كې چاپ شوى دى، دده د تاليفاتو له جملي څخه دي.



تورين:

د خپل چاپيريال له الوتونكو څخه يو سكيچ كړئ.

د قرآني آیتونو بر جسته کول

آیا تر اوسه مو ډبریني او خټیني لرغوني لوحې لیدلي دي؟
دا لوحې مو په کوم ځای کې لیدلي دي؟



زموږ په گران هیواد کې ډبریني لوحې په ښکلو ډبر ایتونو او یا په اسلامي خطونو ښکلې شوي دي. پخوانۍ ودانۍ په ښکلو ډبر ایتونو په ځانگړي ډول په جوماتو کې کارول شوي دي. د اسلامي خطونو څخه په گټه اخیستنه په ودانیو باندې د قرآني آیتونو لیکنې د ښکلا، تبرک او د لوی خدای (ﷻ) د ذکر لپاره دي. تاسې هم کولی شئ چې د خپل هیواد د نامتو خطاطانو لیکنې پیدا کړئ او د هغو له مخې یوه ښکلې خټینه لوحه د خپل کور د ښکلا لپاره جوړه کړئ. لومړی د ښکلې خط یوه نمونه پیدا کړئ. د قرآن کریم د آیاتونو د جوړولو په وخت کې باید اودس وکړئ. د خطونو خټلې په ډیر غور په بیاني



(۲) تصویر) طرحه د سنجي مصلحي په نقل شویده.



(۱) تصویر) څنگه او مضمونه جوړوه ده

غورځي کړئ او هغه وکړئ چې د ليکنې ځای په منظم ډول قطع او د ليکنې ځای خالي شي. تياره شوي طرحه د ختینې لوحې په سرچې ۲ سانتي متره قطر ولري، کېږدئ او کاغذي طرحه د سنجاق په واسطه په خټه کې کلکه کړئ. د ليکنې ځایونه په یو شي چې نوکه یې ډیره ظرفیه وي، په ډیر غور او دقت ژور کړئ بیا کلک شوی کاغذ د لوحې له مخې پورته کړئ، وروسته له هغې د یوه سانتي متر په اندازه اضافي خټه ترې وباسئ چې ليکنه برجسته شي. بیا د ليکنې څنډې ښوی یا صافي کړئ او پرېږدئ چې د خټو لورحه وچه شي. که خوښه مو شوه، نو تر وچیدو وروسته کولی شئ هغه رنگه کړئ او په هغې باندې ورس ووهئ چې ځلانده شي.



۱) تصویر، جوړه شوی صفحه هواره او ښوی کړئ.



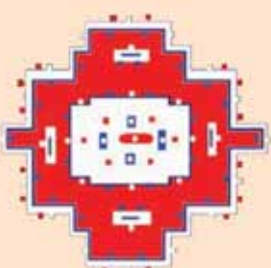
۲) تصویر، اضافي څپه له صفحې وباسئ.

نمونې:
د اسلامي خطونو یوه ساده او ښکلې نمونه په برجسته توګه جوړه کړئ او هغه په رنگونو ښکلې کړئ.



په نقاشي کې له (PAINT) پروگرام څخه گټه اخیستنه

تاسي کولی شئ چې په کمپیوټر نقاشي وکړئ؟



د (PAINT) له پروگرام څخه د استفادي لپاره لومړی کمپیوټر روښانه کړئ.

کله چې د ماینټور (DESKTOP) پرمخ اصلي صفحه څرگنده شي د سټارټ (START) د تڼۍ په کلیک کولو سره چې د صفحې په لاندنۍ



PAINT, صفحه په ماینټور کې.

چي له ټولو وسيلو سره اشنا شئ: د صفحي په لاندني برخه چي خواته د رنگ پليټ وجود لري چي د تور او سپين په گابون ۶ ۲ رنگونه دي. د دې رنگونو د هريوه په کليک کولو کولی شئ د خپلي خوښي رنگ فعال کړئ ترڅو رنگه خطونه او شکلونه رسم کړئ. د رنگ سطل چي د عمودي مينو د پورتنۍ برخي په چپ طرف کي قرار لري دصفحي په لاندې پليټي د هر رنگ په کليک کولو سره کولئ شئ بيلي بيلي سطحي رنگه کړئ.

د صفحي پورتنۍ چي خوا ليکنونه څير شي د (IMAGE)تنۍ کليک کړئ چي کوچني مينو خلاصه شي؛ په دې مينو کي (CLEAR IMAGE) کليک کړئ چي صفحه بيا سپينه شي اوس له سطل د خپلي خوښي په رنگ اصلي صفحه رنگه کړئ. وروسته په وسيلو او نورو رنگونو رسامي او نقاشي وکړئ. که چيري د پليټ په هريو رنگ کليک کړئ، يوه وړوکي کرکۍ خلاصيري چي هغه ډير زيات رنگونه ستاسي په واک کي درکوي. تاسي کولی شئ چي د دې جدول هريو رنگ چي ټاکي د OK د تنۍ په کليک کولو هغه رنگ فعال کړئ. بيا کيدلی شي چي رسامي او رنگ اميزي پرې و کړئ. که غواړئ چي د نورو بيلو بيلو رنگو څخه گټه واخلي، نو د (DEFINE CUSTOM COLORS)تنۍ کليک کړئ ترڅو د بيلو بيلو رنگونو جدول ستاسي په واک کي درکړي. د هري برخي په کليک

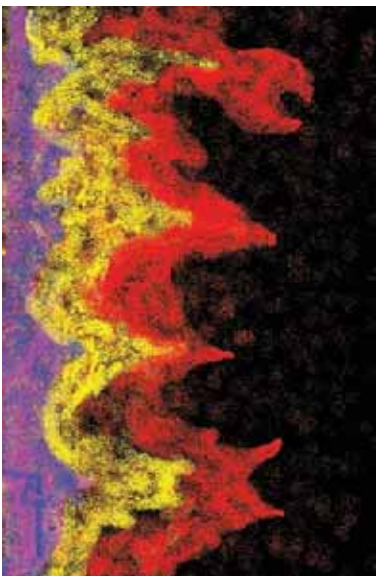


(تصوير ۴)

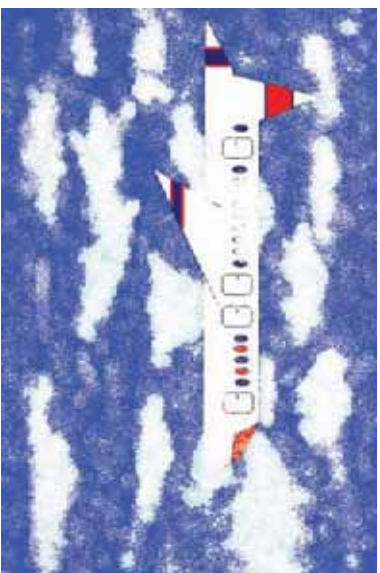


(تصوير ۳)

کولو د جدول بیلو رنگونو در چي یعنی تیاره او روښانه رنگونه د یوې نړۍ فیتي په مخ د جدول ښي، خواته لیدلی شی، او په هر یوه یې چې کلیک کړئ او بیا د (OK) تڼۍ، کلیک کړئ ستاسې د خوښې رنگ فعالیږي. د نوي رنگ تر انتخابولو وروسته (ADD TO CUSTOM COLOR) کلیک کړئ دا نوی رنگ په رنگه پلیټ کې په اصلي صفحه ور زیاتېږي. دې پروگرام سره په اشنا کیدو کولی شی، چې بیل بیل تصویرونه نقاشي کړئ او خپل ذهني خیالونه، ابتکاري طرحې، هندسي طرحې او ازاد شکلونه له خپلې خوښې سره سم انځور کړئ.



(تصویر ۴)



تمرین:

د (PAINT)، پروگرام په مرسته د خپلې خوښې موضوع انځور کړئ.

د افغانستان د ملي موزیمونو سره اشنا یی

د کندهار موزیم:

د کندهار د موزیم لرغوني لوبښي او اثار تر ۱۳۳۴ هـ ش کال د ښاروالی د وسایلو سره یوځای ساتل کیدل. په همدې کال کې د کندهار د نایب الحکومه عبدالغني خان په امر او لارښوونه د ښاروالی دفتر و نه او د موزیم ماموریت سره جلا شول. د موزیم لپاره یوه خونه و ټاکل شوه چې لرغوني آثار د نندارې لپاره په کې په منظم ډول کینودل شول. په ۱۳۳۹ هـ ش کال کې د پوهنې وزارت د اقدام له مخې موزیم له ښاروالی څخه جلا له ۷۰۰ آتارو سره د پوهنې په مدیریت پورې وتړل شو. ددې موزیم ځینې آثار د دولتي ادارو لخوا اهما شوي وو او ځینې نور یې له بازار څخه رانیول شوي وو.

د غزني موزیم:

د لرغونو آثارو د زیاتیدو په وجه چې په یوه خونه کې ساتل کیدل، دغزني د موزیم د تاسیس سبب شول. ددې موزیم اثار ځینې په ناڅاپي ډول لاس ته راغلي دي، لکه: د بیلو بیلو زمانو لرغوني سکې، خطي نسخې، د ډبرو د لوبښو ټوټې وي چې د سلطان محمود غزنوي د مقبرې په ودانۍ کې ساتل کیدي. د ایټالوي لرغون پېژندونکو د کیندلو په نتیجه چې د غزني په مختلفو سیمو کې یې وکړې، ډبر لرغوني آثار لاسته راغلل چې ځینې یې له اسلام څخه مخکې او ځینې نور یې په اسلامي دورو پورې تړاو درلود، نو ځکه پس له هغې د غزني موزیم زیات ارزښت پیدا کړ. د

غزني د موزيم اثار دوه ډوله دي. يو ډول هغه اثار دي چې تر کيندنو پرته لاس ته راغلي دي، په عمومي ډول د غزني له بازار څخه اخیستل شوي دي، لکه:

قلمي نسخي، ډبري، لوحې او فلزي اثار چې د غزني دښار نه دباندي له اطرافو څخه لاس ته راغلي دي، د غزنويانو په دورو پورې اړه لري چې په هغو کې دوي لږې کتوري چې په هغې باندي د مات شوي صليب او په کوفی خط د ليکنو علامي موجودي دي، د زمريانو مجسمي چې په بنونو د اوبو د فوارو او يا شيندلو استفاده تري کيده. د مرمر و ډبري چې په هغې باندي د حيواناتو څيري په مجز العقول (د عقل څخه پورته) کيندل شوي وي، سکې، سفالي لوښي، د ښکلا ټوټې چې په غالب گمان يا له خټې او ځيني له محلي گچ څخه دي. ددې اثارو په ډله کې شامل دي. د غزني د موزيم ارزښت په دوو اصولونو کې نغښتي دی. لومړی دا چې موزيم د غزنويانو د دوران د هنري سبک ښکارندويي کوي او دويم دا چې د غزني د موزيم ځينې اثار له اسلام څخه په مخکې دورو پورې تړاو لري.

د نهم ټولګي د منابعو فهرست

۱. د نقاشي د تدریس لارښود د تنکیو ځوانانو او ځوانانو لپاره، غلام محی الدین شینم ۱۳۸۰ کال
۲. د هنر د تدریس د ښوونکو لارښود د لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو لپاره کور د ۴/۵۳/سال ۱۳۸۵.
۳. د لاسي چاپ کارگاه فني او حرفوي کود ۲۰/۳۵۸، ۱۳۸۴
۴. د نگارګري کارگاه فني او حرفوي کود ۲۹، سال ۱۳۸۶
۵. د ایراني کاشي کاري طرح او اجراء محمود ماهر النقش. انتشارات موزیم رضاعباسي
۶. د هنر دایرة المعارف، روئیني پاکیار. د معاصر فرهنگ نشر ۱۳۸۶ کال
۷. هنر د زماني په اوږدو کې، هلن گاردنر. د نگاه انتشارات او گاه ۱۳۸۶ کال
۸. د نقاشي د مکاتب سره آشنایی فني او حرفوي کود ۲/۴۵۰، کال ۱۳۸۶
۹. په تاریخ کې د هنر سیر ۲، د پوهنځي نه مخکي کود ۸/۵۹۴، کال ۱۳۸۶
۱۰. د هنر کارگاه ۲ د پوهنځي نه مخکي کود ۱/۵۹۴، کال ۱۳۸۶
۱۱. په شلمه پیر کې اخیریني مفاهیم او روښکړونه، ادارود لوسي اسمیت
۱۲. هنرمندان روبرت نیتین، نشر نی
۱۳. هنر په مرکزي آسیا کې کالپوگا خچکورا، اکبر حاکیموف، ترجمه ناهید.
۱۴. د ایران د لاسي صنایعو سیر (مقالو مجموعه) چي کلاړک، د ایران، تهران د ملي بانک انتشارات

۱۵. د خط د هنر پیدایښت او په هغې کې د تحول سیر، جواد یساوولی ثانی. د فرهنگسرا
انتشارات

۱۶. د افغانستان فشرده تاریخ، فاروق انصاری. د مطالعاتو مرکز، کابل، ۱۳۸۳ کال

۱۷. د افغانستان مهاجر نقاشان، غلام محی الدین شبنم غزنوی. د یونسکو دفتر،
۱۳۸۱ کال

۱۸. موزیم پېژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې.

۱۹. خودآموز گام به گام Windows- Meid Center، مرتضی نوربان او
نرگس نوربان، زینت حسینی رامشه د بېشه انتشارات، کال ۱۳۸۴.

۲۰. BY ONDORISHA, ۱۹۷۴, EMBROIDERY FOR FUN.
PUBLISHERS